

КАНЦЭПТ “ЖЫЦЦЁ” Ў ТВОРЧАСЦІ СУЧАНЫХ БЕЛАРУСКІХ ПАЭТАЎ (НА ПРЫКЛАДЗЕ ТВОРАЎ А. РАЗАНАВА, С. ЗАКОННІКАВА, Э. АКУЛІНА)

А. В. Дубава
БДПУ (Мінск)

Навук. кіраўн. – А. У. Жардзецкая, канд. філалаг. навук, дац.

Анотацыя. У артыкуле разглядаецца спецыфіка канцэптуалізацыі паняцця “жыццё” ў творчасці сучасных беларускіх паэтаў А. Разанава, С. Законнікава, Э. Акуліна.

Ключавыя словы: паэзія; версіфікацыя; канцэпт “жыццё”.

Паэзія Беларусі нашых дзён – гэта багацце і разнастайнасць творчых індывідуальнасцей, кожная з якіх вызначаецца сваім непаўторным почыркам і мастацкім светам. Разам з тым у творчасці непадобных адзіна на аднаго аўтараў самым частотным і значным з’яўляецца канцэпт *жыццё*, непаўторны, індывідуальна асэнсаваны і цікавы.

Самым таямнічым і выключна значным паняццем для кожнага чалавека з’яўляецца жыццё. Яшчэ з даўніх часоў філосафы, культуролагі, пісьменнікі задаваліся пытаннем, у чым яго сэнс, што гэта асабіста значыць для кожнага чалавека. Пра жыццё пісалі вершы, прозу, карціны, музычныя кампазіцыі. І ўсё ж такі нават напачатку XXI ст. гэта пытанне застаецца адкрытым.

Традыцыйна ў лексікаграфічнай практыцы паняцце *жыццё* мае наступныя значэнні: 1. Асобая форма руху матэрыі, якая ўзнікла на пэўным этапе яе развіцця і прадстаўлена вялікай колькасцю асобных арганізмаў (*узнікненне жыцця на Зямлі*); 2. Фізіялагічны стан усёга жывога ад зараджэння да смерці; 3. Паўната праяўлення фізічных і духавных сіл; душэўны ўздых, натхненне; 4. Час існавання каго-н.; век; 5. Сукупнасць усёго перажытага і зробленага чалавекам; 6. Умовы і спосаб існавання каго-небудзь (*савецкі лад жыцця, заможнае жыццё, сямейнае жыццё*); 7. Існаванне ў развіцці, у руху (*літаратурнае жыццё, мірнае жыццё краіны*); 8. Навакольная рэчаіснасць; быццё (*сувязь навукі з жыццём*) [4, с. 156].

Гэта слоўніковае, сухое тлумачэнне. У паэзіі ўсё інакш: звычайнае слова напаяняецца новым, індывідуальна-аўтарскім сэнсам. Неабходна заўважыць, што гэта адбываецца пры дапамозе канцэптуальных метафар, якія аб’ядноўваюць у адно і паняццёвы складнік, і аўтарскае мысленне. Таму і не дзіўна, што сучасныя беларускія паэты выкарыстоўваюць дадзены прыём у сваёй творчасці. Але па якой мадэлі гэта адбываецца, з чым звязваюць перанос самі творцы?

У творах паэтаў мы знойдзем розныя варыянты канцэптуалізацыі паняцця *жыццё*. Напрыклад, Алесь Разанаў увасабляе яго як *вечны круг*, па якому ідзе чалавек. Жыццё не пытаецца, наколькі табе дрэнна, яно дае новыя выпрабаванні, праз якія ты абавязкова пройдзеш. Кожная хвіліна, кожны дзень – гэта новыя сілы для барацьбы: “*Я толькі спраўджваю тое, на што я здатны, што вымагае ад мяне жыццё*”. Аўтар прыходзіць да высновы, што чалавек знаходзіцца “*ў крузе, дзе слова шукае Слова, а чалавек – чалавека*” [3, с. 10]. Акрамя таго, жыццё ў Разанава

– лясвіца, крутая, стрэмкая. Яе прыступкі вядуць чалавека ўсё жыццё, каб “*анярэдзіць самое жыццё, / і анярэдзіць самую смерць*” [3, с. 18]. Гэтыя крокі складаюцца ў дарогу – вялікае палатно чалавечага лёсу. Таму і жыццё ў творах Алеся Разанава канцэптуалізуецца таксама ў вобразе дарогі: “*На маёй дарозе ўзгоркі і ўпадзіны. / Але гэта мая дарога: яна рухаецца / разважае, яна размаўляе, яна ўдакладняе маю хаду*”. Той, хто ідзе па дарозе, выконвае сваю ролю: “*воін ваюе, / музыка грае, / купец гандлюе, / лепіць гаршкі ганчар*” [3, с. 81]. Каб адолець дарогу, трэба спатыкнуцца аб кожны каменьчык, зваліцца ў кожную лужыну, набіць мноства шышак – толькі тады чалавек зможа стаць гаспадаром свайго жыцця і лёсу. Аўтар просіць задумацца кожнага, які след ён пакіне пасля сябе, – жыццё ў Разанава яшчэ і сляды: “*неадступна цягнуцца мае сляды са мною*” [3, с. 104]. У творы “*Чаравікі*” жыццё швасабляецца ў метафары чравікаў: “*Ён абувае мае чаравікі, а я – яго, / і мы, хто куды, разыходзімся... Мы ўцкалі, адзін са сваёй рэчаіснасці, / другі – са сваёй. / А ў часе уцэкаў сусрэліся*” [3, с. 82].

Цікавую інтэрпрэтацыю канцэпту жыццё дае Сяргей Законнікаў: “*дзве сціплыя, / простыя даты, / І рыска – як шлях на зямлі...*” [2, с. 5]. Аўтар выказвае думку, што пасля смерці чалавека застаюцца толькі дзве даты і рыска на надмагільнай пліце. Але паэт спадзяецца, што пасля смерці чалавек прарасце зернем ці травой, каб сцвердзіць жыццё ўжо ў іншай форме: “*Даўно з бяссмерцем / людзі ў добрай згодзе. / Яно заўжды тымі, якія на тым – / мы каласамі ў гэты свет прыходзім, / Каб сілу даць зярнятцам маладым*” [2, с. 12].

Эдуард Акулін таксама звяртаецца да вечнага вобраза і ўвасабляе жыццё ў такіх канцэптуальных метафарах, як, напрыклад, *сэнс існавання*: “*Прымаючы ад сумных дрэў адзенне, / прыдзгернік-вечер зразумець не ў стане: / што волкі ліст за хвілю да падзення / задулоўся аб сэнсе існавання*” [1, с. 13]. Чалавек, як лісток, не можа знайсці свайго месца, блукае па свеце, ідэях, занятках. Аднак галоўнае пры гэтым – не страціць сябе і знайсці сэнс і мэту свайго жыцця. Акулін параўноўвае жыццё і з *эскізам*, намяляваным невядомым мастаком, дзе пераплятаюцца птушкі, дрэвы, краявіды: “*жыццё за вакном – эскіз, / накрэслены і забыты*” [1, с. 50].

Канцэптуальныя метафары раскрываюць таямніцы індывідуальна-аўтарскага ўспрымання, выяўляюць спецыфіку разумення такога філасофскага паняцця, як жыццё.

Літаратура

1. Акулін, Э. Вітражы : вершы / Э. Акулін. – Мінск : Галіяфы, 2016. – 110 с.
2. Законнікаў, С. Дол : вершы і паэмы / С. Законнікаў. – Мінск : Галіяфы, 2008. – 496 с.
3. Разанаў, А. Вастрывы стралы / А. Разанаў. – Мінск : Маст. літ., 1988. – 153 с.
4. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы. – Мінск : БелЭн, 1996. – 367 с.